

# Trvale udržitelný krajinný ráz

**WORKSHOP 19.6. 2008 Kašperské Hory**

Nová tvář Národního parku Šumava

Garant workshopu, sborník sestavil: Mgr Pavel Hubený

Vydala Správa NP a CHKO Šumava s finanční podporou SFŽP ČR v roce 2008

## Úvod

WORKSHOP konaný 19.6.2008 navázal na podzimní podobnou dílnu, která se konala v synagoze v Hartmanicích roku 2007. Obě dílny byly zaměřeny na hledání cesty, jak dosáhnout zachování a dotvoření hodnot krajinného rázu biosférické oblasti tak, aby vznikl jedinečný estetický prostor, jehož kouzlo by samo o sobě bylo lákadlem pro návštěvníky a milovaným domovem pro místní obyvatele. K dosažení tohoto nelehkého a dlouhodobého cíle je nepochybně možné hledat nástroje: využít a zlepšit nástroje už zažitě ( například regulativy již cca 20 let využívané ve státní správě ), najít nové, pokud možno lepší a pro uživatele přijatelnější, pro krajinu efektivnější, a přitom se pokusit nalézt nástroje motivační, zvýhodňující ty tvůrce krajiny, kteří naplní stanovené cíle.

A tak z první dílny vzešla potřeba vytvořit cosi jako „zonaci kulturní krajiny a sídel“, k ní pak přiřadit regulativy výstavby a rekonstrukcí domů, využití parteru, zeleně, ducha sídla...

Dnešní dílna měla přinést odpověď na otázku, jakou cestou se vydat při vytyčování této „ zonace“, zda a jak definovat regulativy výstavby tak, aby se jejich naplnění mohlo stát předmětem finanční pomoci státu či jiného zdroje.

Role hráčů byly předem definovány. Zatímco Ing. arch V. Hodan měl za úkol vnořit se do hloubky rizik definování případných regulativů a kriticky vyhodnotit dosavadní způsoby využívání zažitých regulativů, Mgr. P. Hubený měl zas za úkol naznačit cestu případných efektů vzniku nové krajinné zonace. Trochu utajená byla role Ing. arch. V. Fraňka, jehož úkolem bylo oponovat obě prezentace a modifikovat diskuzi kritickým směrem.

Jaké byly výsledky? Po šestihodinové diskuzi jsme definovali závěry, které najdete na konci tohoto sborníku.

Mgr. Pavel Hubený

## KRAJINNÝ RÁZ ŠUMAVY, STANOVENÍ PODMÍNEK PRO NOVOU VÝSTAVBU A REKONSTRUKCE OBJEKTŮ Z POHLEDU ARCHITEKTA

Lektor - Ak. arch. Václav Hodan

### Mapování krajinného rázu z pohledu architekta a urbální krajina

Rozdělení krajiny

**krajina přírodní** - krajina neovlivněná člověkem, nezávislá na jeho vůli

**krajina urbální** - ovlivněna prací a žitím člověka

Urbální krajina

Vzniká potřebou člověka krajinu využít. Je ovlivňována po nějaký čas (minulý, stávající, nebo i budoucí,.. dlouhodobě, či krátkodobě)

Může vznikat i zanikat vlivem člověka. Může zanikat vlivem člověka i přírody.

Studium krajinného rázu musí být tedy **kontinuální a mezioborový proces**, tak aby bylo možné jeho dílčí výsledky použít pro další logické a trvale udržitelné využití krajiny.

### Významné krajnotvorné prvky

prvky cenné svou **historickou hodnotou**

(historické objekty, sídelní útvary, kostely, usedlosti.....)

prvky **kvalitně zakomponované do krajiny**

(historické i novodobé objekty, vytvářející harmonické celky, dominanty, orientační body...)

prvky **nezbytné pro fungování oblasti**

(dopravní komunikace, výrobní a zemědělské areály, elektrická a sdělovací vedení, umělé vodní nádrže a toky....)

### Důvody nutnosti hodnocení krajinného rázu:

Je nutné zpracovat **kvalitní podklady pro tvorbu územních plánů** a následně pro vybrané důležité lokality zpracovat podrobné **zastavovací plány** včetně **regulativů které budou specifické pro konkrétní lokality**.

Krajinný ráz hodnoceného území musí být definován **mezioborovou skupinou odborníků**, tak aby byly posouzeny a popsány znaky krajinného rázu dané oblasti (ve smyslu §12 zákona 114/1992 Sb.)

Skupinu hodnotitelů by měli tvořit odborníci zejména z těchto oblastí:

- specialista na krajinný ráz
- urbanista
- historik
- estetik
- architekt
- zástupce ochránců přírody a ekologů
- zástupce obcí v hodnoceném území
- zástupce útvaru rozvoje nadřazeného územního celku

Prvním krokem k metodické práci by měla být **odborně zpracovaná analýza současného stavu architektury** a výstavby na území NP a CHKO Šumava.

Z této analýzy by měla vzejít:

- účinná a **kontinuální práce na výzkumu a formování krajinného rázu**
- **Soupis významných prvků a objektů**, které je třeba nadále sledovat, chránit a účinně kontrolovat a podílet se při jejich rekonstrukcích a ostavbách.
- Soupis oblastí, které jsou **poškozeny nekvalitní výstavbou, likvidací historicky cenných objektů**
- **Soupis zón**, které budou rozděleny dle charakteru objektů, společných architektonických znaků a urbanistických vazeb.

### **Stanovení podmínek, případně regulativů pro novou výstavbu a rekonstrukce**

Je nutné důrazně rozdělit rekonstrukce objektů a nově plánovanou výstavbu.

#### a) Rekonstrukce

- Pro zachování významných a cenných prvků Šumavské architektury je nutné účinně chránit objekty historické a architektonické hodnoty.
- Na rekonstrukce a dostavbě historických objektů by se tedy měla aplikovat velmi specifická metodika posuzování.
- Na kontrole záměrů rekonstrukcí by se také měli aktivně podílet zástupci památkářů, odborníků z NP a CHKO Šumava a stavebních odborů.
- U rekonstrukcí objektů nekvalitních a u objektů s nízkou architektonickou hodnotou je nutné důrazně kontrolovat záměr tak, aby se jejich architektonická hodnota naopak zvýšila.
- Je nutné důrazně rozdělit rekonstrukce objektů a nově plánovanou výstavbu

#### b) Nová výstavba

- Novou výstavbu je nutné posuzovat dle zcela jiných měřítek vzhledem k tomu, že se staví pro jiné způsoby užívání, z jiných materiálů a jinými technologiemi.

Nová výstavba musí:

- být v souladu s platnou legislativou a normami (zejména vyhláška 37/1999Sb. a normami zmiňovaných touto vyhláškou), u některých oblastí je roblematické.
- **reagovat na potřeby moderního člověka 21. století**
- respektovat krajinný ráz lokality
- mít architektonickou hodnotu

Nová architektura by neměla:

- **parodovat historicky cenné objekty Šumavské architektury**
- **předstírat že se jedná o historický objekt**
- být necitlivá k území
- být energeticky neúsporná a neekologická (aplikace obnovitelných zdrojů energie)

#### b) Nová výstavba - klasická / moderní

architektura nesmí být posuzována **subjektivně (líbí / nelíbí)**, ale musí být posuzována **zcela objektivně dle daných zákonů, norem a regulativů platných v území.**

klasická architektura:

- je nabízena v katalogích a v developerských inzercích
- pro neodbornou veřejnost je subjektivně přijatelnější
- neodbornou veřejnost většinou výrazně klame, že jde o tradiční architekturu
- snaží se napodobit znaky regionální architektury, ale většinou velmi neodborně - neobratně a se špatným výsledkem.

moderní architektura:

- **respektuje tradiční architekturu a je od ní jasně rozeznatelná.**
- je moderní-soudobá svým provedením, výrazem, použitými materiály
- je výrazně víc funkční ke vztahu k potřebám moderního člověka

c) Logické a účinné formulování regulativů

- regulativy nemají ovlivňovat trendy stavěných objektů, ale mají chránit zájmy logického rozvoje území v návaznosti na jeho historii, hodnotu, fungování a krajinný ráz.

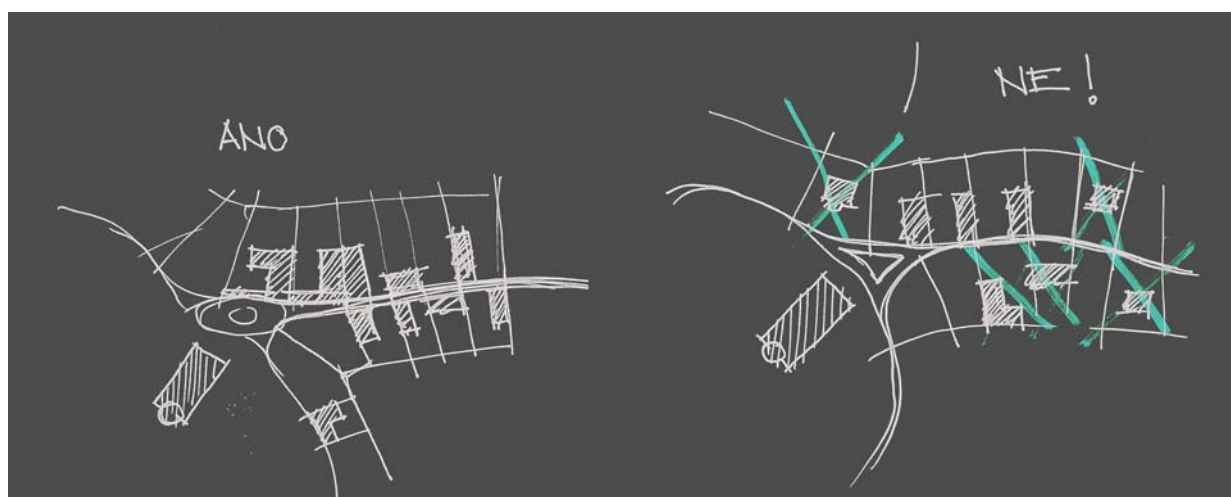
Výrazně přísné regulativy by měly být uplatňovány zejména v souvislosti s historicky cennými objekty a prvky v území.

Regulativy se musí dotýkat zejména klasické architektury, tak aby nevznikaly objekty, které svým vzhledem výrazně snižují architektonickou hodnotu historické Šumavské architektury.

U moderní a atypické architektury je problematické a někdy i nežádoucí regulativy uplatňovat.

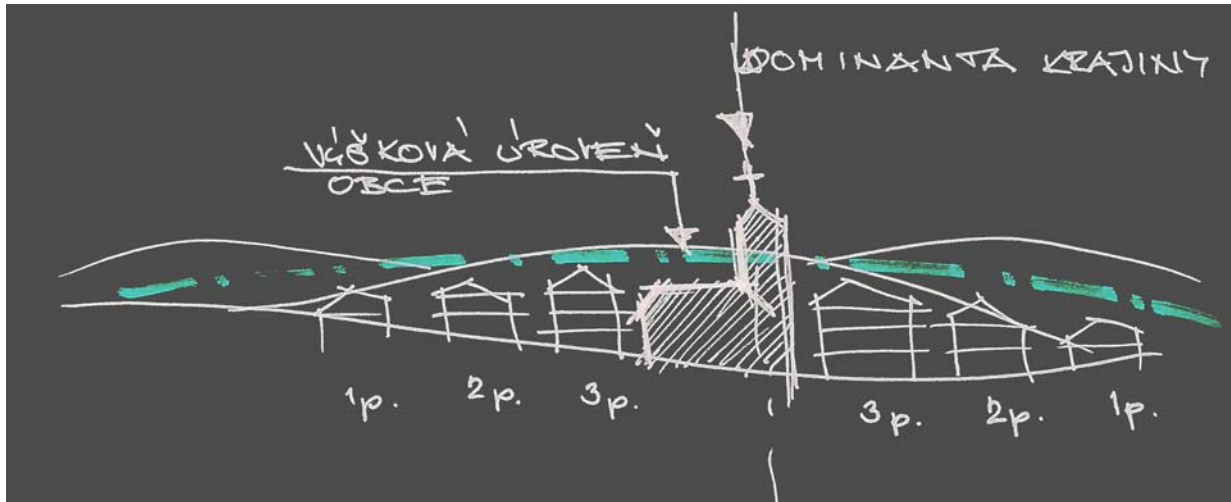
Regulativy by pro správné fungování měly usměrňovat:

- správný rozvoj lokality a tedy umístění na pozemcích (samoty mohou mít výrazně větší zastavěné plochy, než objekty na kraji obce. Také umístění na pozemcích může být jiné, nemusí dodržovat uliční čáry, reagovat na štíty apod.), musí být rozlišeno mezi kompaktnější zástavbou vesnic a rozvolněnou zástavbou mimo obec.



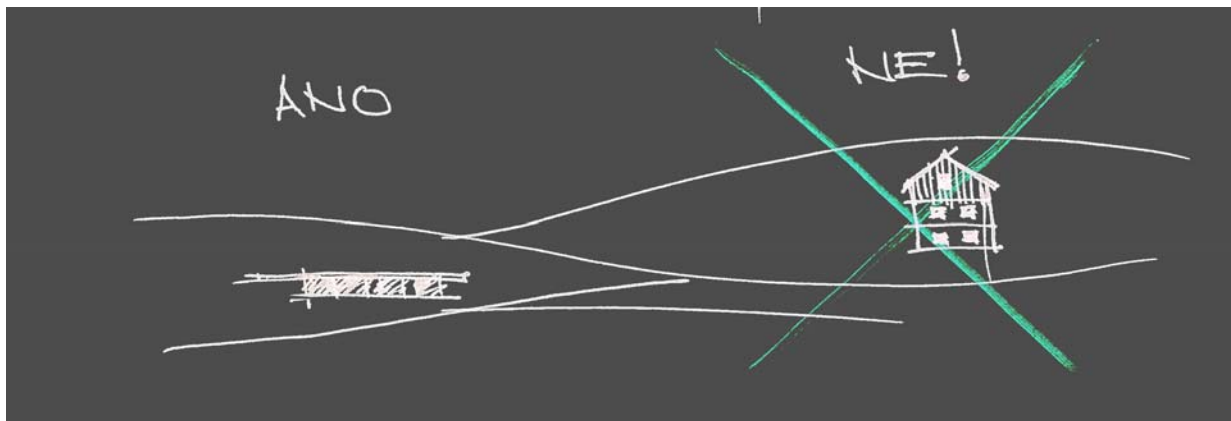
Regulativy by pro správné fungování měly usměrňovat:

- výškové uspořádání obce - podlažnost a výška hřebene, či atiky –římasy (uvnitř obce a v centru mohou být objekty výrazně vyšší než na okraji, u vesnic musí být kontrolován i vztah ke kostelu jako k dominantě obce...), tak aby následná výstavba vhodně doplňovala siluetu obce i ve vzdálených pohledech.



- oplocení pozemků (v některých částech je vzhledem ke krajině oplocení výrazně nežádoucí)

- logické usazení objektu do terénu (moderní jednopodlažní objekt se zatravněnou střechou může být velmi citlivý a v krajině nemusí rušit, narušil od klasického dvoupodlažního objektu s podkrovím, který vzhledem do krajiny vstupuje mnohem výrazněji)



- k odborné diskuzi a posouzení jsou regulativy jako procento zastavěnosti a minimální stavební parcela pro jeden objekt.

d) Nelogické a nekrajinotvorné regulativy

-Tvar střechy, úhel sklonu a materiál krytiny včetně barevnosti. Měl by být kontrolován u staveb, které kopírují tradiční architekturu, ne u staveb moderních a soudobých.

- Členění a velikost oken

Dnešní potřeby člověka a hygiena užívání místností jsou v přímém rozporu s potřebou kopírovat styl oken např. u chalup z 19. století (dříve okno větralo a osvětlovalo místnost, dnes je zejména průhledem do krajiny)

- Potřeba aplikace některých znaků regionální architektury na nové objekty.  
Dnes stavěný objekt nikdy nemůže vypadat jako historicky cenná chalupa a ani by tak vypadat neměl.

- Poměr šířky a délky objektu

Je nutno posuzovat velmi individuálně, český tradiční dům byl spíš užší a podlouhlý, zatímco skupina objektů a dvory mohou vypadat značně jinak.

- Materiály fasád

Není třeba násilně ladit objekty do původního materiálu, ale spíše citlivě posoudit jejich výraz a působení vzhledem k okolní krajině (např. srubová stavba splní regulativ na dřevěný obklad, ale se šumavskou krajinou nemá nic společného)

e) Problémy, které by měla moderní architektura řešit

#### **- stavby objektů s jinou funkcí než bydlení**

Objekty které lze řešit „tradiční“ architekturou velmi problematicky, vzhledem k jejich specifickým požadavkům na tvar a fungování dispozice, výraz objektu a stavebně technickým požadavkům - jsou to zejména:

- objekty občanské vybavenosti, sakrální stavby, výrobní objekty, obchodní objekty,
- markety, čerpací stanice pohony hmot, vleky lyžařských areálů a jejich příslušenství, skladovací objekty, objekty horské služby, areály a objekty hygienického příslušenství parkovišť, návštěvnická centra, obecní úřady,
- polyfunkční objekty, hasičské zbrojnice, vodárny a čističky odpadních vod, autobusové zastávky a orientační systémy, komunikační zařízení, sportovní a rekreační areály...

Tyto objekty s funkcemi které z části neznalo 19. století, ale i objekty, které se vyvinuly až s potřebou moderního člověka ke konci 20. století a v 21. století. Tyto funkce musí fungující moderní oblast zabezpečit pro své obyvatele i turisty.

#### **- Možnosti dotačních programů při výstavbě**

Objekty, na které je vhodné uplatňovat dotace v rámci pobídkového systému:

- Rekonstrukce historicky cenných objektů a jejich dostavby, včetně jejich fungování a využití
- Veřejné stavby pro podporu turistického ruchu, fungování území, stavby které sociálně stabilizují místní obyvatelstvo nebo s částečně nekomerčním významem.
- Stavby významné pro území, nebo ve vztahu k NP a CHKO Šumava
- Experimentální a výjimečné projekty
- Projekty výrazně ekologicky zaměřené

Princip fungování dotačních programů, složení komisí a kontrola vložených investic

- O dotačních programech musí rozhodovat nezávislá komise, ve které zasednou i

přizvaní odborníci, kteří objektivně posoudí spolu s místními zástupci vhodnost a smysluplnost udělení dotací.

- Dotace by měly být udělovány na základě posouzení záměru, který bude obsahovat rozpočet, architektonický projekt, záměr fungování objektu a zdůvodnění žádosti o dotace.

- Kontrolní činnost musí probíhat kontinuálně a účinně tak, aby bylo kdykoliv možné zastavit dotační program, popříadě mít možnost sledovat a zasáhnout do čerpání dotačních peněz.

## **Závěry**

- Studium krajinného rázu je kontinuální a mezioborový proces, který nelze zastavit a lze z něj tedy odvodit pouze dílčí výsledky pro konkrétní časové období.

- Účelem studia krajinného rázu je zejména poznání logických vazeb a cenných míst ve zkoumané lokalitě tak, aby tuto lokalitu bylo možné dále rozvíjet, ale zároveň zachovávat její unikátnost a umožnit tyto závěry dalším subjektům například v podobě kvalitních podkladů pro tvorbu územních plánů, zpracování zastavovacích plánů, regulativů a doporučení pro další využití krajiny.

- Doporučujeme vytvořit analýzu současného stavu architektury a výstavby na celém území NP a CHKO Šumava a tím vytvořit podklad pro ochranu a soupis historicky cenných objektů, lokalit a zón.

- Je potřeba vnímat rozdíly v dnešní architektuře mezi moderními směry a klasickým komerčním proudem. Jasný výraz moderní architektury nemůže krajině ani území NP a CHKO Šumava uškodit, naopak do ní může vnést nové a nekonvenční myšlenky, které jen vytvoří jasné rozdíly mezi historicky cennými objekty a moderní výstavbou. Tím vytvoří dojem moderně rozvíjející se oblasti, která dbá o své historické, kulturní a přírodní hodnoty.

## Mapování segmentů kulturní krajiny pole nároků na ochranu

Lektor - Pavel Hubený

### Segmenty kulturní krajiny – „zonace“ krajiny



#### **Konzervace, skanzen**

žádné nové stavby ( včetně doplňkových staveb a objektů, oplocení)

- rekonstrukce stávajících staveb jen při zachování vnějšího vzhledu objektu nebo jeho přiblížení původní lokálně typické zástavbě
- žádné terénní úpravy, odstraňování původních kulturních krajinných struktur mimo odvodňovacích systémů
- žádné úpravy zahrad s výsadbami geograficky nepůvodních dřevin

#### **Konzervace a citlivé dotvoření sídla**

nové stavby jen s vnějším vzhledem původní lokálně typické zástavby, včetně urbanistické koncepce (respektování současných a původních odstupů mezi objekty, umístění objektů v terénu a ke komunikačním osám)

- rekonstrukce stávajících staveb jen při zachování vnějšího vzhledu objektu nebo jeho přiblížení původní lokálně typické zástavbě
  - žádné terénní úpravy, odstraňování původních kulturních krajinných struktur mimo odvodňovacích systémů
  - žádné úpravy zahrad s výsadbami geograficky nepůvodních dřevin
- Pozn. Původní venkovská zástavba aplikovaná do konce 19. století v dané části oblasti včetně všech detailů a rozmanitosti stavebních stylů v rámci dané oblasti

### **Rozvoj nenarušující estetiku širší krajiny**

nové stavby s estetickými rámci původní lokálně typické zástavby ( podlažnost, sklony střech, barevnost střech, formáty oken), důraz na minimální vliv na vedutu sídla

- urbanistická koncepce by měla zcela odpovídat současné ( nebo původní) koncepci sídla ( odstupy mezi objekty, velikosti pozemků, umístění do terénu, ke komunikačním osám apod.)
- pro lokálně typickou zástavbu atypické architektonické prvky nesmí ve vnějším vzhledu dominovat a neměly by tvořit opticky významnou strukturu objektu
- rekonstrukce stávajících staveb přizpůsobit výše popsaným limitům
- maximálně respektovat původní krajinné struktury
- plocené zahrady možné

### **Respekt k vedutě, relativně volný rozvoj**

nové stavby by neměly měnit vedutu sídla, neměly by vznikat opticky významné dominanty

- stavby by měly co nejvíce korespondovat s okolní zástavbou
- urbanistická koncepce by měla co nejvíce odpovídat současné ( nebo původní) koncepci sídla ( odstupy mezi objekty, velikosti pozemků, umístění do terénu, ke komunikačním osám apod.)
- pro lokálně typickou zástavbu atypické architektonické prvky mohou ve vnějším vzhledu dominovat, nesmí narušit vedutu sídla nebo nevhodně změnit charakter širšího prostoru ( ulice, souboru staveb apod.)
- oplocené zahrady možné

### **Výrobní areály a jiná zařízení se specifickou funkcí**

nové stavby a rekonstrukce nepřekračují výškovou hladinu okolní zástavby, jejich řešení by mělo směřovat k co nejmenší nápadnosti ( tlumené barvy, umírněné struktury apod.)

- stavby by měly co nejvíce korespondovat s okolní zástavbou

### **Specifická území**

- území svým charakterem již pozměněná pro specifické společenské role a danou rolí již deformovaná
- s možností vytvoření nové krajinné dominanty, nové či atypické architektonické prvky přípustné
- meze optické dominance jsou limitovány dotčeným krajinným prostorem ( ovlivněný krajinný prostor by se neměl plošně rozšiřovat do chráněného území)

## **Závěr**

Vede tudy cesta k cíli?

Takto rozdělené území bude vývojově zakonzervováno?

Rozdělení segmentů bude subjektivní?

Bude jen orientačním schématem, nebo pevně stanoveným pravidlem?